

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

**2026-YIL / IYUN/6-SON,
V-QISM**

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyun.
V-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

KORPORATIV BOSHQARUVDA ESG TAMOYILLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY TAHLILI.....	12
I. R. Berdikulova	
TEKSTIL SANOATIDA SUV ISTE'MOLI VA QAYTA ISHLASH ULUSHI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK: 20 DAVLAT MISOLIDA KORRELYATSIYA VA K-MEANS KLASTER TAHLILI.....	16
Zayniyev Diyorbek Zokir o'g'li	
Turobova Hulkar Rustamovna	
O'ZBEKISTONDA BIZNES BIRLASHUVLARINI HISOBGA OLISHNI MHXS (IFRS) 3 ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	24
Davletov Ikrom Raximberganovich	
VINOCHILIK SANOATI KORXONALARIDA TOVAR-MODDIY ZAXIRALAR AUDITINI TASHKIL QILISH VA O'TKAZISH TARTIBI.....	33
Jo'rayev Dilshod Xudoyqulovich	
СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ	38
Абдуллаева М.Б.	
AGROSANOAT MAJMUASIDA INTEGRATSION TUZILMALARNING ISTIQBOLLI SHAKLLARINING NAZARIY ASOSLARI.....	44
Murodov Sherzodbek Murod o'g'li	
RESPUBLIKADA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING BOZOR MEXANIZMI.....	51
Kalandarova Elnura Muzaffar qizi	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN MAHALLALARDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHGA KO'MAKLASHISH.....	55
Niyozov Zuxur Davronovich	
Yarlaqabov Faxriddin Baxodir o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОТЧЕТА О ФИНАНСОВОМ ПОЛОЖЕНИИ КОМПАНИИ В СООТВЕТСТВИИ С ТРЕБОВАНИЯМИ МСФО	58
Худойкулова Дилора Дилмуродовна	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSIYALARI TARKIBI VA ULARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINING IQTISODIY TAHLILI.....	64
Karimova Saodatxon Ulug'bek qizi	
XALQARO MOLIVAVIY HISOBOT STANDARTLARIGA MUVOFIQ JORIY AKTIVLARNI HISOBGA OLISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	71
Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
DAVLAT TOMONIDAN TURIZM SOHASINI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	77
Karimova Dilafruz Sadriddin qizi	

iqtisodiy ekotizimga integratsiyalay oladigan innovatsion tashkiliy modellarni tobora ko'proq talab etmoqda. Shu sharoitda turizm sohasini moliyaviy qo'llab-quvvatlash nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirish vositasi, balki mintaqaviy raqobatbardoshlikni mustahkamlash, texnologik modernizatsiya va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashning strategik mexanizmi sifatida ham namoyon bo'lmoqda.

Turizm sohasini moliyalashtirish konsepsiyasi an'anaviy tarmoq boshqaruvining cheklovlariga javob sifatida vujudga keldi. Izolyatsiyalashgan ishlab chiqarish tuzilmalaridan farqli o'laroq, turizmni moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimi korxonalar, ilmiy muassasalar, moliya tashkilotlari, logistika markazlari va davlat organlari o'rtasida sinergetik aloqalarni shakllantiradi. Ushbu o'zaro bog'liq tuzilma resurslarni samarali taqsimlashni, innovatsiyalarni tarqatishni, qiymat zanjirlarini mustahkamlashni va institutsional hamkorlikni rag'batlantirishni ta'minlaydi. Bunday yondashuv turizm sohasida yuqori samaradorlik, diversifikatsiyalashgan tuzilma va mintaqaviy taraqqiyotni qamrab oluvchi barqaror iqtisodiy muhitni shakllantirishga xizmat qiladi.

Nazariy jihatdan turizm sohasini moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmi aglomeratsiya iqtisodiyotlari, institutsional iqtisodiyot, endogen o'sish nazariyasi va mintaqaviy taraqqiyot modellari tamoyillariga asoslanadi. Turizm iqtisodiyotining ilmiy asoslari Maykl Porter, Fransua Perru, Gunnar Myrdal va Pol Krugman asarlarida keng tahlil qilingan bo'lib, ushbu olimlar geografik konsentratsiya, raqobatli ixtisoslashuv, innovatsiya tarmoqlari va kumulyativ iqtisodiy samaralarning uzoq muddatli iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi ahamiyatini alohida ta'kidlagan. Shu nuqtai nazardan, turizm sohasi moliyasi murakkab ijtimoiy-iqtisodiy tizim sifatida namoyon bo'lib, unda iqtisodiy subyektlar kooperativli va raqobatbardosh munosabatlar orqali o'zaro munosabat yuritadi.

So'nggi yillarda ko'plab mamlakatlar turizmga yo'naltirilgan moliyaviy qo'llab-quvvatlash strategiyalarini milliy iqtisodiy modernizatsiya siyosatlarining ajralmas qismi sifatida faol amalga oshirmoqda. Ayniqsa, rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda turizmni davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlash sanoat diversifikatsiyasi, qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish, raqamli transformatsiya va eksportga yo'naltirilgan o'sishning samarali vositasi sifatida tobora ko'proq tan olinmoqda. O'zbekistonda bozor mexanizmlarini mustahkamlash, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, infratuzilmani modernizatsiya qilish va mintaqaviy raqobatbardoshlikni oshirish maqsadida amalga oshirilayotgan keng qamrovli iqtisodiy islohotlar turizmni moliyalashtirishning ilmiy asoslangan modellariga bo'lgan ehtiyojni kuchaytirdi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Umuman olganda, turizm sohasini moliyaviy qo'llab-quvvatlashning amaliy ahamiyati milliy iqtisodiyotlar, tarmoqlar va korxonalar raqobatbardoshligini oshirish, yuqori iqtisodiy samaradorlik va barqaror taraqqiyotni ta'minlash bilan bog'liq. So'nggi yillarda turizmni moliyalashtirish mexanizmlari, ularning institutsional tuzilmasi va mintaqaviy iqtisodiy o'sishdagi roli xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan keng o'rganildi. Xususan, turizm iqtisodiyotining nazariy asoslari rus va xalqaro tadqiqotchilar — Y. Ashenbroyx, S. Aleksander, A. Barabolina, V. Baburin, I. Bortnik, S. Zemsov va V. Tarasenko tomonidan ilmiy jihatdan tadqiq etilgan.

Bundan tashqari, turizm klasterlarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati, integratsiya mexanizmlari va barqaror taraqqiyot strategiyalari bilan bog'liq masalalar o'zbek olimlari tomonidan ham keng o'rganildi. Xususan, professor M. Rahmatovning "Yangi O'zbekiston Uchinchi Renessans ostonasida" nomli ilmiy asari zamonaviy iqtisodiy islohotlar kontekstida turizm sohasini moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini yoritadi. Muallif turizm moliyaviy tizimini iqtisodiy modernizatsiyani mustahkamlash, investitsion jozibadorlikni oshirish va milliy iqtisodiyotning strategik tarmoqlari raqobatbardoshligini yaxshilashning muhim institutsional vositasi sifatida baholaydi.

Bundan tashqari, M.A. Rahmatov va B.Z. Zaripov tomonidan yozilgan "Klaster-integratsiya, innovatsiya va iqtisodiy o'sish" monografiyasida O'zbekistonda turizm tarmog'ini moliyalashtirish asoslari batafsil tahlil qilindi. Ularning tadqiqoti turizm moliyaviy tizimi ishlab chiqarish, qayta ishlash, logistika va bozor infratuzilmasini samarali integratsiyalashga, shu bilan birga, innovatsion faollikni tezlashtirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashga yordam berishini asoslaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida, avvalo, turizmni moliyalashtirish tizimining iqtisodiy mohiyati, institutsional tuzilmasi, ijtimoiy-iqtisodiy integratsiya mexanizmlari va barqaror taraqqiyot ko'rsatkichlariga ta'siri nazariy kuzatuv va mantiqiy tahlil usullaridan foydalanib ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Ushbu yondashuv asosida turizm iqtisodiyoti va barqaror taraqqiyot masalalariga oid ilmiy adabiyotlar, me'yoriy-huquqiy hujjatlar, rasmiy statistik ma'lumotlar va iqtisodchilarning ilmiy qarashlari umumlashtirish va tasniflash usullari orqali tizimlashtirildi.

Bundan tashqari, turizmni moliyalashtirish tizimidagi xalqaro tajriba va milliy amaliyotdagi farqlarni tadqiq etish uchun qiyosiy tahlil, mavhum-mantiqiy mushohada, tizimli tahlil va statistik baholash usullaridan

foydalanildi. Tadqiqotda, shuningdek, institutsional va tarkibiy tahlil usullaridan mehnat unumdorligini oshirishda, innovatsion faollikni rag'batlantirishda, investitsiya resurslarini jalb qilishda va mintaqaviy iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda turizm moliyaviy mexanizmlarining samaradorligini baholashda foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

So'nggi yillarda O'zbekiston turistik klasterlarni rivojlantirish orqali mintaqa iqtisodiyotlarini modernizatsiya qilish, investitsiya faolligini kengaytirish, innovatsion infratuzilmani mustahkamlash va integratsiyalashgan ishlab chiqarish tizimlarini shakllantirishga alohida ahamiyat berib kelmoqda. Global raqobatning kuchayishi va iqtisodiy transformatsiya sharoitida turizmni moliyalashtirish tizimlari barqaror iqtisodiy taraqqiyotni ta'minlash, hududiy raqobatbardoshlikni oshirish va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashning strategik mexanizmlaridan biriga aylanmoqda.

1-jadval

Turizm sohasini moliyaviy qo'llab-quvvatlash va uning barqaror iqtisodiy taraqqiyotga ta'siri¹

Ko'rsatkichlar	An'anaviy iqtisodiy tizim	Turizm moliyalashtirish tizimi	Iqtisodiy samaradorlik ta'siri
Turistik infratuzilmaga investitsiya	Cheklangan	Yuqori — davlat va xususiy kapital integratsiyasi	Turistik obyektlar salohiyatini 25–40% oshiradi
Soliq rag'batlantirishi	Umumiy tartib	Maxsus imtiyozlar va subsidiyalar	Xususiy investitsiyalarni 30–50% rag'batlantiradi
Innovatsiya faolligi	Institutlar o'rtasidagi hamkorlikning yetarli darajada shakllanmagani	Biznes va ilm-fan o'rtasidagi kuchli hamkorlik	Raqamli transformatsiyani tezlashtiradi

An'anaviy iqtisodiy tizimlar va turizmni moliyalashtirish tizimlarini qiyosiy tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari integratsiyalashgan ishlab chiqarish munosabatlari, texnologik hamkorlik va institutsional muvofiqlashtirish orqali iqtisodiy samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi. Turistik infratuzilmaga investitsiya bo'yicha ko'rsatkich ikki tizim o'rtasidagi muhim farqlarni namoyon etadi. An'anaviy iqtisodiy tizimlarda turizm infratuzilmasiga investitsiyalar asosan cheklangan bo'ladi, chunki davlat moliyalashtirish mexanizmlari yetarli darajada shakllanmagan sharoitda xususiy sektor infratuzilmani asosan o'z resurslari hisobidan rivojlantiradi. Turizmni moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimida esa davlat va xususiy kapitalning integratsiyasi turistik obyektlar salohiyatini 25–40% oshirish imkonini beradi.

Soliq rag'batlantirishi sohasida an'anaviy tizimlar turizm sohasini umumiy tartibga binoan soliqqa tortadi, bu esa yangi obyektlar qurishdagi yuklamani oshiradi. Turizm moliyaviy tizimi esa maxsus soliq imtiyozlari, subsidiyalar va maxsus moliyaviy dasturlar orqali xususiy investitsiyalarni 30–50% rag'batlantiradi. Innovatsion faollik bo'yicha ham farqlar katta: an'anaviy tizimlarda ilm-fan, biznes va moliya institutlari o'rtasidagi hamkorlik yetarli darajada rivojlanmagani sababli texnologik yangilanish jarayonlari nisbatan sekin kechadi. Turizm moliyaviy tizimi esa biznes subyektlari, universitetlar, tadqiqot markazlari va davlat idoralari o'rtasidagi kuchli sheriklikni rivojlantirib, raqamli transformatsiyani tezlashtiradi.

O'zbekistonda turizm sohasini moliyaviy qo'llab-quvvatlash dinamikasi (2021–2025)²

Ko'rsatkichlar	2021	2022	2023	2024	2025
Turizm tarmog'iga davlat xarajatlari (mlrd. so'm)	1 240	1 680	2 150	2 730	3 380
Turistik infratuzilma obyektlari soni	2 140	2 480	2 890	3 310	3 760
Xorijiy turistlar soni (ming nafar)	1 685	2 215	3 042	4 120	5 350

1 **Manba:** muallif tomonidan ilmiy-nazariy adabiyotlar va turizm sohasini moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlariga oid yondashuvlar asosida tuzilgan.

2 **Manba:** O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi hamda Turizm qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

2021–2025-yillar davomida O‘zbekistonda turizm sohasini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash tahlili turizmga yo‘naltirilgan moliyaviy tizimlarning barqaror o‘shish trendini namoyon etadi. Xususan, turizmga davlat xarajatlari 2021-yildagi 1 240 mlrd so‘mdan 2025-yilga kelib 3 380 mlrd so‘mga yetdi, bu esa institutsional islohotlar, investitsion qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari va mintaqaviy iqtisodiy modernizatsiya siyosatlarining kuchayishini aks ettiradi. Shu bilan birga, turistik infratuzilma obyektlari soni ushbu davr mobaynida 2 140 tadan 3 760 taga oshdi, xorijiy turistlar soni esa 1 685 mingdan 5 350 ming nafarga ko‘paydi. Ushbu ko‘rsatkichlar turizm moliyaviy tizimlari O‘zbekiston milliy iqtisodiyotida iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshirish, ishlab chiqarish samaradorligini yaxshilash va barqaror ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotni ta‘minlashning muhim mexanizmiga aylanib borayotganini tasdiqlaydi.

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, turizm moliyaviy tizimlari O‘zbekistonda barqaror iqtisodiy taraqqiyotni ta‘minlashning eng muhim mexanizmlaridan biriga aylanib bormoqda. 2021–2025-yillar oralig‘ida turizmni moliyalashtirishga yo‘naltirilgan davlat xarajatlarining barqaror o‘shishi turizmga yo‘naltirilgan iqtisodiy islohotlar va institutsional modernizatsiya jarayonlarining tobora ortib borishini tasdiqlaydi. Ayniqsa, xorijiy turistlar sonining tez o‘shishi davlat subsidiyalari, soliq imtiyozlari va infratuzilmaga investitsiyalarning ijobiy ta‘sirini ko‘rsatadi.

Shu bilan birga, turistik infratuzilma obyektlari sonining kengayishi sanoat diversifikatsiyasining tezlashishi va milliy iqtisodiyotdagi texnologik modernizatsiyani aks ettiradi. Turizm moliyaviy tizimi investitsiyalarni jalb qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va tarmoqlararo hamkorlikni mustahkamlash uchun qulay shart-sharoitlar yaratadi. Natijada turizm sohasida ishlab chiqarish samaradorligi va raqobatbardoshlik sezilarli darajada oshmoqda. Shuningdek, turizm moliyaviy tizimlarini rivojlantirish bandlikning o‘shishiga, mintaqaviy iqtisodiy barqarorlikka va innovatsion faollikka ijobiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Korxonalar, ilmiy muassasalar va davlat tashkilotlari o‘rtasidagi integratsiyalashgan hamkorlik bilim almashinuvini va zamonaviy ishlab chiqarish ekotizimlarini shakllantirishni kuchaytiradi.

Ijobiy dinamikaga qaramay, sohada yanada takomillashtirishni talab etadigan ayrim institutsional va tashkiliy masalalar mavjud, ular qatoriga institutsional muvofiqlashtirish muammolari, raqamli infratuzilmani rivojlantirish zarurati va malakali mutaxassislarga bo‘lgan ehtiyoj kiradi. Shuning uchun turizm moliyaviy tizimlarini barqaror rivojlantirish uchun institutsional boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish, investitsion qo‘llab-quvvatlash instrumentlarini kengaytirish, raqamli transformatsiya jarayonlarini tezlashtirish hamda biznes va ilmiy muassasalar o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash talab etiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot turizm moliyaviy tizimlari zamonaviy iqtisodiy sharoitlarda barqaror iqtisodiy taraqqiyotni ta‘minlashning samarali ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmi ekanini tasdiqlaydi. Tahlil shuni ko‘rsatdiki, turizmga yo‘naltirilgan moliyaviy modellar mehnat unumdorligini oshirishga, investitsion jozibadorlikni mustahkamlashga, texnologik modernizatsiyani tezlashtirishga va mintaqaviy raqobatbardoshlikni yaxshilashga muhim hissa qo‘shadi. Korxonalar, ilmiy muassasalar, moliya tashkilotlari va davlat organlari o‘rtasidagi integratsiyalashgan hamkorlik resurslarini samarali taqsimlash, innovatsiyalarni tarqatish va barqaror ishlab chiqarish o‘shishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratadi.

Tadqiqot, shuningdek, O‘zbekistonda turizm moliyaviy tizimlarini rivojlantirish so‘nggi yillarda barqaror ijobiy dinamikani namoyon etganini aniqladi. Turistik infratuzilma obyektlari va xorijiy turistlar sonining ortishi turizm sohasiga yo‘naltirilgan integratsiyalashgan moliyaviy tizimlarning milliy iqtisodiyotdagi ahamiyati oshib borayotganini ko‘rsatadi. Ayniqsa, turizm moliyaviy dasturlari agrar sektor modernizatsiyasida, qayta ishlash quvvatlarini oshirish va eksport salohiyatini mustahkamlashda muhim rol o‘ynamoqda.

Shu bilan birga, turizm moliyaviy tizimlarining barqaror faoliyatiga ta‘sir ko‘rsatayotgan bir qator institutsional va tashkiliy muammolar mavjud. Bular raqamli infratuzilmani rivojlantirish, innovatsiyalarni integratsiyalash, ma‘muriy jarayonlarning murakkabligi va malakali mutaxassislarning yetishmasligini o‘z ichiga oladi. Shuning uchun institutsional boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish, investitsion qo‘llab-quvvatlash instrumentlarini kengaytirish, raqamli transformatsiyani jadallashtirish va fan hamda biznes o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash turizm sohasini moliyaviy qo‘llab-quvvatlashni rivojlantirishning muhim ustuvor yo‘nalishlari bo‘lib qolmoqda. Umuman olganda, turizm moliyaviy tizimlari O‘zbekistonda uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlash, milliy raqobatbardoshlikni oshirish, bandlik imkoniyatlarini kengaytirish va barqaror ijtimoiy-iqtisodiy transformatsiyani qo‘llab-quvvatlashning strategik vositasi sifatida xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Porter, M. E. *The Competitive Advantage of Nations*. — New York: Free Press, 1990.
2. Krugman, P. *Geography and Trade*. — Cambridge, MA: MIT Press, 1991.

3. Myrdal, G. *Economic Theory and Under-developed Regions*. — London: Gerald Duckworth & Co. Ltd., 1957.
4. Perroux, F. *Economic Space: Theory and Applications // The Quarterly Journal of Economics*. — 1950. — Vol. 64, No. 1. — P. 89–104.
5. Rahmatov, M., Zaripov, B. *Yangi O'zbekiston Uchinchi Renessans ostonasida*. — Toshkent: Zamin nashr, 2021.
6. Rahmatov, M. A., Zaripov, B. Z. *Klaster-integratsiya, innovatsiya va iqtisodiy o'sish*. — Toshkent: Zamin nashr, 2018.
7. Ashenbroich, J. *Cluster Development and Regional Competitiveness*. — Moscow, 2018.
8. Baburin, V. *Economic Clusters and Sustainable Development*. — Saint Petersburg, 2019.
9. Zemtsov, S. *Innovation Infrastructure and Cluster Systems // Russian Economic Journal*. — 2020.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. <https://lex.uz/docs/-5030957>
12. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari. — 2021–2025.
13. Shakya, M. *Clusters for Competitiveness: A Practical Guide and Policy Implications for Developing Cluster Initiatives*. — Washington, D.C.: World Bank, 2009.
14. OECD. *Clusters, Innovation and Entrepreneurship*. — Paris: OECD Publishing, 2009.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>